

Державна архівна служба України постійно проводить моніторинг стану оцифрування усіх процесів архівної справи та діловодства. Наприклад, за I півріччя 2020 р. державні архіви оцифрували майже 25 тис. одиниць зберігання та одиниць обліку документів Національного архівного фонду, із них більше 10 тис. опубліковано на офіційних вебсайтах [6].

Найкращі результати показали: Центральний державний історичний архів (м. Львів), Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного (м. Київ), Центральний державний науково-технічний архів України (м. Харків), а також державні архіви Київської, Тернопільської областей.

У процесі роботи над оцифруванням документів особливу увагу необхідно приділити дотриманню міжнародних стандартів і форматів. Це забезпечить додавання цих ресурсів у світовий інформаційний простір. Уже багато років за кордоном фахівці архівної галузі розробляють нормативні документи для регулювання процесів оцифрування (стандарти, рекомендації тощо).

Зокрема, у 2011 р. профільний комітет Європейської комісії (European Commission's «Comite des Sages») опублікував «Рекомендації з оцифрування та онлайн-доступу до культурної спадщини та електронного збереження» («Recommendations on digitisation and online accessibility of cultural material and digital preservation») [1, с. 16]. Ці рекомендації висвітлюють організаційні та правові аспекти доступу до оцифрованих інформаційних ресурсів європейської культурної спадщини.

Нині головним напрямом роботи архівних установ, незалежно від країни світу, є впровадження та застосування сучасних технологій, а також формування цифрового контенту і подальше його використання. Це повинно відбуватися на базі нормативних документів. Багато країн вже розробило чи знаходяться на етапі розроблення нормативних документів, які координують процеси оцифрування архівного надбання. На сьогочасному етапі розвитку архівної сфери в Україні надважливим завданням є підготовка, впровадження та застосування нормативно-методичних документів, які будуть регулювати увесь процес оцифрування.

Отже, оцифрування архівних документів відкриває нові можливості поширення інформації. Нині цифровий аналог архівних матеріалів стає доступним великій аудиторії на необмеженій території. Поширення електронних автентичних історичних документів сприяє популяризації спадщини минулого, пропагуванню культурної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Бюлетень Галузевого центру науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства. Вип. 1 (27). Київ: Держ. арх. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т арх. справи та документознавства, Галуз. центр наук.-техн. інформації з арх. справи та документознавства, 2017. 92 с.
2. Калакура Я. С. Архівознавство. Київ, 2007. 316 с.
3. Оцифрування. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 30.03.2022).
4. Оцифрування документів НАФ та довідкового апарату до них. URL: <https://archives.gov.ua/ua> (дата звернення: 30.03.2022).
5. Хмарні технології у бібліотеках URL: <https://www.slideshare.net/docshyr/ss-40261627>. (дата звернення: 30.03.2022).

Дудяк Ірина Вікторівна

(наук. керівник – канд. філол. наук, доцент Чередник Л. А.)

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

РОЛЬ АРХІВІВ У ЗБЕРЕЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

Архіви (від грецького – урядовий будинок) – інституції різної форми власності, що сприяють реалізації основної функції соціальної пам'яті, яка полягає у трансляції накопиченого

людством досвіду та ідей у часі й просторі, та призначені для зберігання їх задокументованих (у різний спосіб) образів. Зберігання зафіксованої в архівних документах суспільної пам'яті становить основну соціальну функцію і суспільну місію архівів, покликаних гарантувати спадкоємність державного, суспільного і приватного життя на рівні окремих народів та націй і на всесвітньому рівні.

Історично архіви створювалися для потреб вищої влади (зберігання актів, що забезпечували права держави чи громадських установ) або ж для підтвердження родинних, майнових, статусних та інших прав і привілеїв приватних осіб і відображали розвиток економічних та соціальних відносин у державі, законотворчості та керування державними процесами, здобутки видатних діячів чи родин. Із часом сформувалося розуміння культурної цінності цих документів як унікальних джерел соціальної пам'яті. Із головною соціальною функцією і суспільною місією архівних установ, що полягає у зберіганні зафіксованої в архівних документах суспільної пам'яті та удоступненні архівної спадщини людства, пов'язаний підхід до розуміння сутності архівів як інституцій пам'яті. Це особливо актуально у межах сучасної парадигми архівознавства, яка ґрунтується на інтеграції гуманітарних і природничих наук і розглядає архіви як духовний феномен, визнає збереження документальної спадщини і соціальної пам'яті людства змістом архівної місії, декларує відповідальність зберігачів архівних фондів і колекцій перед майбутніми поколіннями. Зберігаючи автентичні документи, архіви забезпечують надійне джерельне підґрунтя соціальної та індивідуальної пам'яті через акумульовані в інформації фондів особового походження історії життя окремих осіб [2].

Як зазначала дослідниця Ірина Матяш, «кожна людина у своєму житті хоча би раз звертається до архівів. Архіви, як би це патетично не звучало, це наша пам'ять, це наша історія, у глобальному сенсі – це пам'ять держави, національна пам'ять, і у сенсі мікроісторії – це пам'ять кожної людини, кожної родини. Тому уявлення про архіви як склади старих документів абсолютно не має під собою ґрунту» [5].

Варто зауважити, що у деяких країнах, які в минулому були позначені тоталітаризмом, існують власні Інститути національної пам'яті. Із 2010 р. такий діє і в Україні. 25 червня 2019 р., відповідно до Указу Президента України, було створено Галузевий архів Інституту національної пам'яті. З-поміж його основних завдань є сконцентрувати в собі весь масив історичних даних за 1917–1991 рр. від усіх силових органів, які ще досі зберігають документи неіснуючої держави (мається на увазі СРСР, ред. прим. І. В. Дудяк), зокрема Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Міністерства оборони, Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції, Національної гвардії, Державної прикордонної служби, органів прокуратури та судів [3].

Основне завдання Архіву національної пам'яті – забезпечити в одному місці доступ до оригіналів справ з інформацією репресивних органів. Це має бути найсучасніший архів із використанням новітніх технологій для максимально зручної роботи архівістів та користувачів із документами репресивних органів.

Архів національної пам'яті має стати єдиною точкою входу для всіх охочих досліджувати становлення та розпад тоталітарних режимів, збирати докази злочинів комунізму, встановити винуватців злочинів на всіх щаблях влади, відновити «білі плями» історії про своїх репресованих родичів та населені пункти. Архів забезпечить доступ до інформації через оцифрування справ та створення різноманітних баз даних онлайн.

Підготовча робота дослідника починатиметься із сайту, де буде розміщено максимальний масив інформації аби всі охочі могли працювати з електронними картотеками та документами. У читальній залі архіву можна буде ознайомитися безпосередньо з оригіналами справ [4].

Отже, архівні установи потужним чинником осмислення українським суспільством свого вчорашнього тоталітарного минулого, відчуття взаємозв'язку минулих поколінь, створення сучасного гуманітарного нарративу, де б об'єктивно висвітлювалася наша дійсність.

Список використаних джерел

1. Архівознавство: підручник для студентів вищих навчальних закладів України / редкол.: Я. С. Калакура (гол. рел.), В. П. Ляхоцький, Г. В. Боряк, Л. А. Дубровіна, І. Б. Матяш, Р. Я. Пиріг. Київ, 1998. 316 с.

2. Дубровіна Л. А., Киридон А. М., Матяш І. Б. Інституції пам'яті: архіви, бібліотеки, музеї та культурно-історичні заповідники. *Енциклопедія історії України*: Кн. 2, редколегія. В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Видавництво «Наукова думка», 2019. 842 с. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=2.23>

3. Галузевий архів Інституту національної пам'яті. URL: <https://hdauinp.org.ua/ua/> (дата звернення: 01.04.2022).

4. Кулик І. Архів національної пам'яті. Давайте знайомитись! *Історична правда*. 09 червня 2020. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2020/06/9/157637/>

5. Матяш І. Збереження архівів – збереження пам'яті. *Радіо Свобода*. 04 травня 2010. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2032415.html>

Ганушкевич Ірина Богданівна
(*наук. керівник – д-р іст. наук, професор Біловус Л. І.*)
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

У збереженні культурної спадщини виділяють низку актуальних проблем, які негативно впливають не лише на культурний рівень та розвиток кожного регіону нашої країни, а й на реалізацію державної політики. До них належать: відсутність єдиної системи державного управління охороною культурної спадщини; невинуватена діяльність уповноважених осіб, які відповідають за охорону культурної спадщини; недосконала система облікових процесів культурної спадщини, які до цього часу не змогли налагодити повноцінний інформаційний ресурс та культурні цінності; слабкість чинного законодавства у визначенні відповідальності за порушення Закону «Про збереження культурної спадщини» та інших нормативно-правових актів у цій сфері.

Для вирішення згаданих проблем пропонується ввести зміни та доповнення до чинного законодавства, які сприяли б покращенню теперішнього становища. До них належить: створення єдиної управлінської системи охорони культурної спадщини, яка б контролювалась відповідним органом (Міністерством культури України); введення обов'язкових дозволів на будівництво на тих територіях, які мають історично-культурне значення; посилення відповідальності (адміністративної та кримінальної) за порушення законодавства у цій сфері; збільшення штатних працівників для покращення якості роботи; занесення усіх об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України (адже незареєстровані об'єкти фактично позбавлені інституційно-правового захисту); встановлення зон охорони пам'яток місцевого значення, які становлять більшість (приблизно 8/9 від загальної кількості).

Також важливо розуміти загальну «картину узгодження інтересів» між законом та суспільством. Усім відомо те, що основою збереження культурної спадщини є законодавство, зокрема базові закони «Про охорону культурної спадщини», «Про охорону археологічної спадщини», Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини, Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи. Проте практика цього збереження показує не втішні результати, адже цими інтересами часто нехтують на користь осіб, які проводять економічну діяльність, і, як показує практика, відбувається це шляхом використання різноманітних махінацій, включаючи маніпулювання чинним законодавством, встановлення всього «на власний лад». Тому одною з найважливіших проблем у сфері охорони культурної спадщини є збереження в оригінальному вигляді історичних місць. Очевидно, що будь-яке їх змінення або ж спотворення зменшує їх привабливість для туристів, підриває туристичний потенціал країни та її культурний престиж, а в перспективі завдає значних збитків місцевим та державному бюджетам. Потрібно